

Vi lever i en tid da flere og flere kan mer og mer om mindre og mindre.

Det som i mange generasjoner var et kjennemerke for den norske befolkningen – at vi var allkunnige – altså uredde og i stand til å ta fatt på forskjellig småarbeid i tillegg til yrket vårt, det har vært på hell. Og dermed har også forståelsen for praktisk arbeid vært på hell.

Svært mye av det landet nå skaper, det skapes på et kontor. Og det forblir på dette kontoret. Det kan sjelden tas ut og flyttes på. I et annet lys er det alltid det samme.

Det er vel også rett å si at det i mange år har vært slik at det teoretiske som har vært mest ansett.

Men nå mener jeg å se en endring. Jeg ser en endring i hvordan håndverk blir respektert, kanskje også beundret.

For, desto mer spesialiserte folk blir, desto lenger de sitter på et kontor med sitt, desto mer forundret og begeistret blir de av å se noen som behersker et råmateriale og redskaper.

Så jeg tror at flere og flere skjønner at den virkelige trollkunsten, den beherskes av de 179 som er her i dag for å motta sitt fagbrev eller svennebrev.

Jeg våger påstanden: Dere er den nye eliten.

Dere kan skape, reparere og vedlikeholde. Dere har god samordning med tre ting: Råvare, hender og hjerne, i en tid da så mange mennesker bare er samordnet med to: Hjernen og teorien. Teorien trengs også, for all del, men den må omsettes i noe, ellers forblir den en teori.

Råmaterialet som da trengs – det kan være stål eller tre eller hår, eller tekstiler, eller blomster, eller lakk eller glass, eller det kan være den aller vanskeligste råvaren av alle – mennesket.

Det dere uansett gjør, er å foredle. Det er litt av et ord. For å komme helt innpå det må jeg fortelle om et engelsk jaktgevær fra år 1899. Jeg bruker det nesten hver helg sommer og høst. Det er altså like godt etter 124 år.

For å lage det var åtte forskjellige håndverksfag i sving, og de nedla mellom 500 og 800 arbeidstimer.

En snekker lagde kolben, løpsmakeren loddet sammen og filte løpene, låsemakeren lagde mekanismen, en gravør dekorerte sideplatene, og det var tilmed et eget fag å innolje treverket og blånere løpene, og en koffertmaker kom helt til slutt. Men børsa hadde ikke

vart i 124 år om den ikke var holdt ren. Løpene ville rustet, mekanismen hadde levret seg og treverket ville slått seg i regnvær.

Mange vil si at slike gjenstander var symboler for rikfolk. Men saken er: Det er aldri slik at ettertiden beundrer en gjenstand for den som tilfeldigvis betalte den. Det er håndverkerne vi ser, det er håndverket vi beundrer. Det eneste prisen påminner oss, er at arbeid skal koste.

Lærdommen er at det dere skaper, det blir dere husket for – også når det er usynlig. Når folk ser en vakker bygning med grøntarealer omkring, så er det uinteressant hvem som bor der. Folk skjenker en tanke til arkitekten, men på nært hold, så er det mureren og anleggsgartnerens arbeid vi begeistres av. Når vi kommer inn, ser vi snekkerarbeidet og malerarbeidet, og vi merker med en gang en feil hos rørleggeren. Er huset riktig gammelt, kan det være en av de eldste heisene der, de med gitterdør, de som får alle til å lure på hva som er mest sannsynlig – om bunnen faller ut eller at wiren ryker. Da tenker vi på heismontøren.

Likedan er det slik at intet design eller møbelkvalitet er verdt noe som helst om det ikke er rentgjort av en som forstår overflater og kjemi og klarer den anstrengelsen det er å arbeide dag etter dag og være like nøye hele tiden.

Jeg nevnte den vanskeligste råvaren av alle, nemlig mennesket. Det er kanskje litt som med skriving. Selv om jeg etterlater meg en bok, er det jo ikke *den* som er romanen. Selve boka er faktisk typografens, papirmakeren og trykkeriets og bokbinderens og transportfagets ære. Det jeg etterlater meg er like usynlig som det inntrykk reiselivs-faget eller servitørfaget eller resepsjonsfaget etterlater – men er det godt, huskes det.

Fortellerhåndverket har sine redskaper og måter slik alle håndverksfag har det. Noen av dem er mer enn 2500 år gamle, og skriver seg fra de greske teaterstykkene. Helt fra da har forfatterne måttet gjøre sine valg for om de vil fortelle i fortid og nåtid, om historien skal berettes i jeg-form, eller om en forteller skal gå ved siden av menneskene og berette om dem. Noen ganger, som nå, på en talerstol, kan jeg snakke rett til et publikum og si *du*, men det fungerer som regel bare muntlig, og når emnet gjelder publikum og det alene – altså dere.

Jeg må også prøve å holde på interessen ved å ikke bli monoton, slik noen av dere nå er redde at jeg blir. Da har jeg forskjellig redskap å ta i bruk, litt som rasp, kvistlakk og sparkel. Jeg kan, slik som nå, si rett ut at jeg vil lure inn enda en rar historie om noe som skjedde for hundre år siden. Da tenker mange: Nei, nei, nå er han i gang igjen med enda en støvete historie fra England. Da løfter jeg et flagg og kommer med det som heter frampek – jeg lover ut noe, og det jeg lover ut er at denne historien faktisk gjelder dere, selv om det i starten ikke virker slik.

Det er en fortelling om en tid da alle – absolutt alle – håndverksfag i Storbritannia ble så svekket at de brukte mange tiår på å komme seg. Og det ga som resultat en kvalitetsforskjell i det som het «førkrigs» og «etterkrigs» – der det førkrigs, snodig nok, var mye bedre.

Da første verdenskrig brøt ut i 1914, ble britiske håndverkere kalt ut som soldater. Det høres utrolig ut nå, men laugene ble samlet i kompanier og sendt til fronten. Da mente generalene at de kjente hverandre og sto mer sament.

Så det utrolige skjedde at et helt kompani kunne bestå av skreddere, av rørleggere, av glassmestere. Kvinnene ble hjemme og lærte å betjene fabrikkene. De klippte seg kort for at hår ikke skulle sette seg fast i løpehjul og maskineri. Her er et nikk til frisørfaget: Dette var årsaken til at de siste to store krigene ble fulgt av kortklipt damemote.

Men: Slik krigen ble ført den gangen, ble hele kompanier utslettet, ofte på en dag. Da freden kom, hadde industrien store huller der mange laug var godt som borte.

De var døde. Det fantes ingen å lære av. Og der laugsmedlemmene overlevde, så var hullene slik at de kom til kort.

For hva kan mureren gjøre hvis ingen lager teglstein? Hva kan draktsyeren gjøre når det ikke finnes tekstiler?

Da neste krig brøt ut var laugene spredt i forskjellige kompanier.

Dette forteller oss hvor viktig det er å videreføre en arv – og den forteller også viktigheten av en læretid – og at det er mye en ikke kan lære av en bok.

Derfor sier dette noe om hva dere har prestert, dere som i dag skal få fagbrev og svennebrev. Og som dere har greid å få, tross at koronaen gjorde det vanskelig å nettopp få en god læretid.

Så la meg da, enda en gang, minne om det store i at dere har samordnet hjernen, hendene og råvaren. Det er en menneskelig egenskap som er bent ut uvurderlig. Dere vil ha glede av den, ikke bare i deres fag, men alltid. For denne samordningen gjør dere i stand til å lære mer, og dere vil våge mer enn den teoretiske spesialisten.

For slik er det: Desto mindre et menneske våger seg utenfor det kjente, desto mer usikkert blir dette mennesket når det støter på noe ukjent, og kanskje også noe farlig.

La dette være en trøst i dager med utakknemlighet og vond rygg. Det dere gjør, blir stående. Det blir sett og forstått av noen.

Jeg gjentar det: Dere er den nye eliten. Derfor er jeg stolt over å være sammen med dere 179 i dag, og at dere har slått meg til nummer 180 ved å tildele meg æreshåndverkerprisen.

Lars Mytting